

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

M. DC. LXI. Coloniae Munatianaee, 1661

De Verborvm Significatione. Titvlvs XL.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62953](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62953)

ex verbo, sed sensum ex sensu transferri: quia plerumque dum proprietates verborum attenditur, sensus veritatis amittitur.

CAP. IX.

Dicit, qui propriis sit prepositus.

Quamvis omnes, qui praesunt, propositi rite vocentur, quos tamen obtinuit eos vocari prepositos, qui quandam prioratam curam super alios gerunt.

CAP. X.

Non recipit congruam summationem. Idem in libro Etymologiarum. b

Forum est exercendarum litium locus, a fando dictus, sive Foroeco Rege, qui primus Graecis legem dedit. Contat autem forus causa, lege, & iudicio. Causa a casu quo venit, dicitur: est enim materia & origo negotii, nendum diffussionis examine patefacta: quae dum proponitur, causa est: dum discutitur, iudicium: dum finitur, iustitia. Vocatur autem iudicium, quasi iurisdictionis, & iustitia, quasi iuris status. Iudicium autem prius inquisitio vocabatur: unde & auctores iudiciorum, prepositos, quaestores, vel quaesitores vocamus. Negotium multa significat: modo actum alicujus rei, cuius contrarium est otium: modo actionem causae, quod est iurgium litis, & dictum est negotium, id est, sine otio. Negotium autem in causis, negotiatio in commerciis dicitur, ubi aliquid datur, ut majora lucrentur. Iurgium dicitur quasi iuris garrum: eo quod hi, qui causam dicunt, iure discipant. Lis autem a contentione limitis prius nomen sumpsit, de qua Virgilius dicit, Limes erat possessus, item ut discerneret agris. Causa autem argumentum, aut probatione constat. Argumentum nunquam testibus, nunquam tabulis dar probationem, sed sola investigatione, inventi veritatem: unde dictum est argumentum, argute inventum. Probatio autem testibus, & fide tabularum constat. In omni quoque negotio haec personae quaeruntur: Iudex, accusator, reus, & tres testes. Iudex dicitur quasi ius dicens populo, sive quod iure discipet. Iure autem discipere, est iuste iudicare. Non est ergo iudex, si non est in eo iustitia. Accusator vocatus est quasi causator, qui ad causam vocat eum, quem appellat. Reus a re, quae petitur, nuncupatur: quia quamvis conscius sceleris non sit, reus tamen dicitur, quamdiu in iudicium pro re aliqua petitur. Testes antiquitus superstitios dicebantur, eo quod super cause statu proferebantur: nunc parte ablati nominis, testes vocantur. Testes autem considerantur conditione, natura & vita. Conditione, si liber, non servus: nam sepe servus in eum dominantis testimonium supprimit veritatis. Natura, si vir, non femina: nam varium & mutabile est testimonium semper femina producit. Vita, si innocens & integer actu: nam si vita bona defuerit, fide carebit: non enim potest iustitia cum scelerato homine habere commercium.

CAP. XI.

Dicit quid sit pactum, & unde dicatur. Idem.

Pactum dicitur inter partes, ex pace conveniens scriptura legibus ac moribus comprobata: dictum pactum, quasi ex pace factum.

CAP. XII.

Hic Isidorus ponit etymologiam iuris, prout habetur in re, non prout est generale nomen. Idem in eodem.

a Lib. 10. Etym. & c. 8. sed. tit. in 1. comp. b Lib. 10. Etym. c. 12. sed. tit. in 1. comp. c Vide l. cum clericis, C. de Epis. & clericis. d Virg. an. 2. e Distio. 2. in finem, in omnibus Vaticanis deest.

Ita dictum est a iure possidendo: hoc enim iure possidetur, quod iuste: hoc iuste, quod bene & quod male possidemus, alienum est: male, autem possidemus, vel suis male utitur, vel aliena praesumit.

CAP. XIII.

Quidquid fidelis offerit ecclesiae, alienum non tenetur: secularibus possideri non debet.

Pascualis communis sancti Martini. Causa a Carpenis plebis: & infra. Causa a Carpenis plebis: & oblationes, in solis ecclesiis bonis praecipue numerantur. Oblationes vero sunt quae cumque de propriis & licitis rebus ecclesiae offeruntur. Quicunque igitur eas per personam secularem obtinet, proculdubio contra Deum, & contra patrum nititur sanctione quominus de qua quod si tradit, raptor & sacrilegus iudicatur.

CAP. XIV.

Solus sacerdos potest sacramentum coenae iuxta ritum conferre. b. d.

Alexander III.

Quaevis frat. t. & infra. Non oportet ut in omni respondendum, quod sacerdos non potest officio, & etiam solus potest infirmum augere.

In anno festivitatis servari debet hoc consuetudo, ut in anno festivitatis, duo tantum vigiliae coenae iuxta ritum dantur.

Festum vero beati Matthiae pura consuetudine clericalem, vigiliae extenuis praedicti: ut in anno xto, nec pro quolibet alio modo inter de hoc festum aliam diem admittat: in qua tunc vigilia (sicut in dominica) jejunium celebratur: prout in anno siue fiat in praecedenti die, siue in sequenti, qui pro uno reputantur) nullas error, led condempnatio sit tenetur.

CAP. XV.

Per verbum, status & praecipio, definitio facta sunt. c. d.

Celestinae tertius.

In his, quae ambiguntur continent: In hoc apostolatus nostro, quod cum inter nos M. & conversos hospitalis sancti simplicissimi hospitali in praesentia Mediolanensi Archiepiscopi venereretur, ipse Archiepiscopus post congruentem in prolatione sententiae his verbis post secessum in parte condemnio, vel alio modo. Sed postquam ita statu & praecipio: [2 & 3] Annono de praecipio hoc verbum, ita ut, rem perfectam significat, & hoc effectu, non verbotenus accipitur. Item non de Gregorium, quod praecipitur, imperatur, & quod imperatur, necesse est fieri: & aliquando si non fiat, non habet. Considerate nihilominus, quod non de aliquo considerate verba, sed voluntatem, ubi interpretatur procuratoribus utriusque partem, & definitum, quod praesentia Archiepiscopi, verba illa, sed ma prolata, perpetuo valent sententiae condempnationem tatem.

[1 Ad sed. Apst. nunciis vicariis debet haberi, ut quod revera, tanquam materiam omnium ecclesiarum, necesse est adhibere quas sitas, ut ad arbitrium praedictae consuetudinis, & intentionem vestre approbatur, conferri debent.]

[2 Ne de eorum, & eorum, quae infra expressi continentur: quantum igitur sita ex relatione del. S. C. A. L. L. regis in Luana, S. Jacobi, S. Petri & Praedictorum. Consuetudinem hanc, quae ad hoc consuetudinem audierit, facta sita, ut non sita sententia dubitatione.]

a C. 17. sed. tit. in 1. comp. b C. 17. sed. tit. in 1. comp. c Can. sed. tit. in 1. comp.

CAP. XVI.

Interpretationem Principii largissime interpretari debet. Innocentius III. Patriarcha Gran-

Quia tibi scripsisse recolimus, ut si canonici Pa-

CAP. XVII.

Conde dicitur interdictum, quod fertur ne dum in praesentiam.

Quia in partibus & vestris, saepe contingat, diversa

Propter quod & iustitia sapio deperis, & praeteritum ser-

CAP. XVIII.

Interdictum contra consuetudinem iuris communis obviante

Quia ubi d. de benignitate sed. Apost. sit indultum,

CAP. XIX.

Quia ubi dicitur praetere & ecclesia, non clero dicitur, sed capi-

Ubi clerici a Placentini iuramentum praestant sub

CAP. XX.

Appellatione ecclesiarum censura excommunicandi

Quia ubi dicitur per censuram eccl. debet intelligi,

CAP. XXI.

In privilegio, de decimo novalium non sciendis, illud appella-

Quia ubi dicitur per censuram eccl. debet intelligi,

CAP. XXII.

Si ecclesia subiecta Episcopo unius alteri, vel gubernanda a commi-

Idem Abbas F. & P. Monachis Alcobacia.

Venerabili f. n. Colubrien. f. Episcopo didicimus

a Cap. 6. cod. tit. de rescri. in 1. compil. b Vid. Ioan. Vassuro

a Cap. 3. cod. tit. in 3. compil. b deber. c Cap. 4. cod. tit.

tuz impedimento cessante) conveniendi te habuit facultatem.

[1] Procuratore ecclesie S. M. de Venetis, etiam nobis humiliter supplicante, ut eum paratus esset tibi iustitia plenitudinem exhibere super ecclesia S. Marci de Tyro, & rebus aliis, de quibus inter te & Venetis, ac vicarium Venetorum quosdam motus sunt, possessionem ipsius ecclesie, atque rerum qua per se, me. l. Ep. p. n. tibi suis causa eiusdem assignata sibi restitui faceremus. conij.]

CAP. XXXIIII.

Oblationis nomine intelligitur quicquid offertur ecclesie, quoties modo in missa vel extra, & in ecclesia vel extra.

Idem Prior & clerici sanctorum Ioannis & Petri li Tudertin.

Cum inter vos dudum ex parte una, & Abbatem sancti P. de monte Spolet. dicec. ex altera, super tertia parte oblationum capelle sancti Hilarii, quastio veteretur, & à vobis probatum fuerit per xi. annos, & amplius tertiam partem oblationum eiusdem capelle vestram ecclesiam recepisse, à clericis institutis, per Abbatem de Monte, tuisque filii Prior eandem tertiam recommississe aliquando colligendam: bonæ memoriæ I. Papa, præd. nost. ipsam tertiam ecclesie vestre adjudicans statuit, ut tibi Prior liceret per eosdem clericos (sicut fuerat confuetum) partem colligere memoratam. Verum quia postmodum sacerdos prædictæ capelle afferens oblationum nomine minime continerica, que ipsi capelle in festivitate omnium sanctorum mittantur, vel portantur ad illam, seu ad domum sacerdotis eiusdem intuitu defunctorum: nec non, que in criminali ponuntur, quod de altari suscipit, & facit per ecclesiam deponari, & que ante crucem, & in missa Trinitatis, & ea que pro desponsatis dantur, & lampades cum oleo, que prædictæ capelle ab aliquibus offeruntur, vel que dantur nuncio, qui ad recipienda talia per præfatam capellam parochiam destinatur, de his omnibus vobis tertiam partem denegans exhibere, de aliis nomine tertie partis perfolvendis pro rata vestram ecclesiam contingitis retinere: inebatur ad expensas capelle ipsius necessarias faciendas: dictus prædecessor de omnibus prædictis absque subtractione aliqua integre perfolvi voluit & mandavit tertiam portionem. At si capellani prædictæ capelle dicentes primitias & decimas, vel ea, que offeruntur pro missis mortuorum sacerdotibus, & que pro septimis, & tricesimis, & anniversariis, panes, & alia, que intra hebdomadam offeruntur, & mortuorum iudicia, oblationum nomine minime contineri: de his omnibus tertiam partem solvere vobis noluit: [1 & 7.] Volamus [signat] & mandamus, ut per vestrum clericum à vobis in eadem ecclesia institutum, de omnibus prædictis & aliis oblationibus quocumque titulo ad ecclesiam pervenerint, sine diminutione aliqua integre tertiam vobis portio perfolvatur.

[1] Ut igitur huiusmodi subdilationis materia radicitus pulveris lanium & cellatur.

CAP. XXXV.

Idem Episcopo F. P. Bertrandi d.

Ex parte vestra fuit propositum, quod præpositus & canonicus Aretinen. sententiam, quam I. Papa præd. nost. super Molendino de Callianen. ac aliis articulis promulgavit, in recidiva quastionis serupulum reducere molientes, afferunt capitulum illud eiusdem sententia, quo dicitur, ne canonica ipsa impediatur, quò minus monasterium vestrum Molendinum præfatum de Callianen. rexdificare valeat in eum statum, in quo fuisse

a Cantur, pro dantur habetur in antiquis. Cod. & ea missa que pro desponsatis canitur. b alac. c Farnosi. d alia: Idem Episcopo F. P. P.

dignoscitur tempore motus litis esse retentum: super quo lapillus in denunciatione non operatur: de tempore, quo lis super hoc inter vos & vicarium nominam extitit contestata. Nos igitur considerans eandem sententiam, quod in præfato capitulo dicitur non potest motus litis, interpretamur esse retentum: super quo litis contestatio facta fuit.

CAP. XXXVI.

Constitutio legatis de silvenda tertia mortuorum: super rebus debet de his mortuorum, quibus de iure communi non datur.

Idem Prelatis universitatis Braccianensis Confessi.

Ex parte vestra fuit propositum, quod Braccianen. & Episcopus tunc legatus in partibus Romanen. per legatis edidit de sanctorum, & dicit. l. i. sancti Presbyter Car. dum ibidem legationis officio innovavit, de quibusdams, que vobis & vicario vestris legantur à decedentibus, tertiam & vobis portionem. Cum igitur ipsi (sicut ex eorum interpretatione accepimus) non intellexerint, quid sit, que ornamentis ecclesiasticis, vel ad fabricam ecclesiarum ratione indigentis, aut ecclesie luminaria, vel ad celebrationem pro anniversariis, septimo, tricesimo, & aliis faciendis, vel de his, que personis spectant, ad fabricam ecclesie ratione, à quocumque legantur, aliquid fieri solvi portio ecclesie cathedrali. Nos igitur pro rationem eorum ratam habentes, secundum præfatum interpretationem præfatum precipimus observari: in rebus bonis, ne in prædictis aliquid fraudulenter in ecclesiam cathedralis ecclesie procurrat.

CAP. XXXVII.

In privilegio de percipiendis fructibus beneficiorum, quibus resisteret etiam maior beneficia comprehendit, quibus non est concessum Episcopo, pro benefiis & fructibus eisdem supplemento Panormitani.

Idem Episcopo Tileni. b.

Tu nobis fraternitas & intimo in quodam modo relevatione oneris debitorum, quæ inter nos & tuam, ut fructus beneficiorum, que inter nos & tuam vacare contigerit, tibi licet bencio retinere quodam Apostolice gratie privilegium sancta interpretatione restringere molientes, aliquid probandum: pro iora beneficia nequaquam beneficiorum nominantur: [1 & 7.] Nos igitur auctoritate præfata declaramus, quod in hoc causa præbende ac aliorum generalis beneficiorum nomine continetur.

[1] Super qua interpretationem Apostolicam postulat.

CAP. XXXVIII.

Verbum moderati in diminutione contractuum: super Gregorius IX. Dicitur & fignat.

Ego d.

Transmissis & nobis literis continetur, quod significavit Episcopo & capitulo Xantun. quod quadragenarius canonicorum numerus sufficienter eorum ecclesie, non poterat observari, pro eo quod non sufficiebant ecclesie facultates: vobis de eodem interceditis, ut canonicorum & præbendarum numerus inter facultates ecclesie moderantes, & intermoderantur summer observari. Vos vero in eisdem pariter ecclesie facultates, à tempore statuti numerus ad eum se, quod absque mutilatione præbendarum numerus fieri posset numerus in eadem: quare quædam moderati verbum literis nobis appropinquavit.

a Albid. b Tullen. c Tolonen. d Nomen. e Vid. obiditae. in cap. frater nostr. 14. q. 1. d. Epil. al. Episcopi. d. Vid. gl. & d. in cap. capientes. de null. in. & c. d. Canon. II. de transmissis.

CAP. VI.

Tormena iudicii non precedentibus inferenda non sunt.

Idem Varion. Episcopo.

Quis in contemplatione: & infra. In ipso cause initio non est a questionibus inchoanda.

CAP. VII.

Sacrilegus est, offendens vel personam ecclesiasticam.

Stephanus Papa. a

Quae multoties: [1 & 7.] Quicquid in sacris Deo rebus, & Episcopis iniuste agitur, pro sacrilegio reputatur: quia sacra sunt, & a quoquam violari non debent.

[1.] Visu pantur, necesse est ut multoties prohibeantur.

CAP. VIII.

Qui facit aliter quam debet, sacre non dicitur.

Augustinus.

Qui ex timore b facit preceptum, aliter quam debet facit, & ideo jam non facit.

CAP. IX.

Committens unum peccatum, reus est omnium, quas vitium avertunt.

Idem in libro de Sapientia.

Esse peccator, quia offendens in uno, factus est omnium reus.

CAP. X.

Ignorantia non excusat peccatum in peccatis subditivum. b. d. quoad mysticum & morale intellectum.

Gregorius in registro.

Quamvis cause: [1 & 7.] Non enim potest esse pastoris excusatio, si lupus oves comedit, & pastor nescit.

[1.] Quid esse deterius potest, quam ut agatur talia contra servos Dei, ut ipse nesciat qui praestit.

CAP. XI.

Pro spiritualibus homagium non praestatur.

Lucius III. c

Indignum est, & a Romana ecclesiae consuetudine alienum, ut pro spiritualibus facere quis homagium compellatur.

a Stephanus Papa Lepist. 2. cuius institutum: Plurimum extas gaudere, extas in 1. tom. conc. b Cio. eod. tit. in 1. comp. vide B. Thom. 2. 2. quast. 19. c Ca. 13. eod. tit. in 1. compil. vide ca. 2. de excessu. pral. in 2. compil. ubi extas integra clausula.

DE REGULIS IURIS.

TITVLVS XLI.

CAP. I.

Non patitur breuius sumari.

Ioannes Chrysostomus.

Omnis res, per quascunque causas nascitur, per eandem dissolvitur.

CAP. II.

Dubia in meliorem partem interpretari debent.

Beda in Homiliis. a

Prote misericordes, &c. Hoc loco nihil aliud nobis praecipit casuimo b, nisi ut ea facta, qua dubium est, quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Quod enim scriptum est, Ex fructibus eorum cognoscetis eos, de malis dicitur est, quae non possunt bono animo fieri, ut rapina, blasphemiae, furta, ebrietates, & similia: de quibus nobis permittitur iudicare.

CAP. III.

Propter scandalum vitandam veritas non est omittenda.

Idem.

Si scandalizaverit, &c. Vitius scandalum nasci periclitatur, quam veritas relinquatur.

CAP. IV.

Propter necessitatem slicitum efficitur licitum.

Idem super Marc.

Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum. Nam & Sabbathum custodiri praecipitur est: Macchabei tamen sine culpa sua in Sabbatho pugnabant. sic & homines, si qui ieiunium frangerit, reus voti non habent.

CAP. V.

Mali factum, obligationem non inducit.

Gregorius VII.

Quod licet, aut per vim, vel alia illicite introductum est, nulla debet stabilitate subsistere.

a In 1. tom. lib. 2. ca. 24. vide B. Thom. 2. quast. 60. artic. 4. b Idem.

F I N I S.

Aaaa 5

